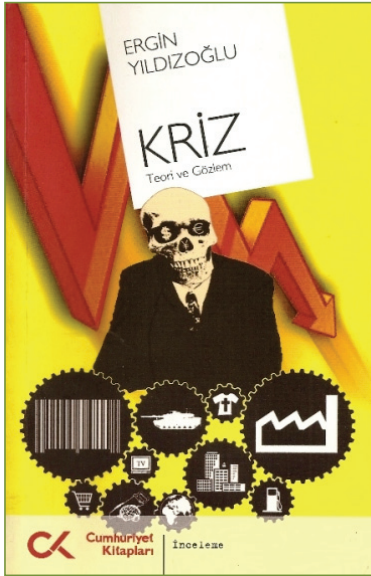

KRİZ, Teori ve Gözlem

Serdar Şahinkaya

Kapitalizmin krizlerinden birisi 2008’de patladı ve hâlâ sürmekte. 1929’daki “Büyük Bunalım”dan bu yana en büyük kriz olarak tanımlanan bir mali çalkantı yaşıyor dünya...

Üstelik bu kez durum daha vahim: Sadece ekonomimizi değil, kapitalizmin yarattığı çevresel tahribatla yaşam alanımızı da tehdit eden bir çöküşle karşı karşıyayız.

Kapitalizm köşeye sıkıştı ama dünyamızı da alt üst etti. Ortalık toz-duman. İnsanlar işlerini, evlerini kaybediyor, milyonlarca kişi açlık sınırında yaşıyor; öte yandan hükümetler topladıkları vergileri kasalarına aktararak, dünya devlerini iflastan kurtarıyor. İşte, **Ergin Yıldızoğlu**’nun **Kriz, Teori ve Gözlem**¹ başlıklı kitabı bu süreci tüm yönleriyle anlatan önemli

bir başucu yapıtı özelliğini taşıyor.

Yıldızoğlu’nun kitabı iktisadi kriz konusuyla ilgili tartışmaları ve teorileri eleştirel bir yaklaşımla değerlendiren, çeşitli çalışmaların zaman içerisinde biriktirdiği katkıları da bir araya getiren *teorik* bir bölümle başlıyor.

Kapitalizm Kadar Eski Bir Sorun: Kriz Tartışmalarına ve Teorilerine Genel bir Bakış başlıklı 48 sayfalık bu bölüm, küresel krizin iktisadi, siyasal, ideolojik yönlerini eksiksiz kavramamızı sağlıyor.

1 Ergin Yıldızoğlu (2010). **Kriz, Teori ve Gözlem**. Cumhuriyet Kitapları. İnceleme Dizisi. Mayıs, İstanbul.

Ergin Yıldızoğlu bir anlamda, 1989’da University of East Anglia, School of Development Studies’de savunduğu *A Theoretical and Historical Study of Crisis in the Capitalist mode of production* başlıklı doktora tezinin bulgularını, 2008 yılında patlayan küresel kriz karşısında test ediyor.

“Büyük Bunalım”dan (*Great Depression*) bu yana en büyük kriz olarak adlandırılan, zaman zaman, Büyük Bunalıma atıfla “Büyük Durgunluk” (*Great Recession*) olarak nitelenen mali kriz patlak verdiğinde piyasalarda, dünya ekonomisinin merkezlerinde ve geçtiğimiz 30 yıl boyunca egemen olan neoliberal akımda büyük şaşkınlık yaratmıştı.

Yıldızoğlu, “*hâlbuki asıl şaşkırtıcı olan bu şaşkınlık olmalıydı. Zira kapitalizmin tarihi bize, krizlerin bir aşamasında başlayan finansallaşma döneminin her zaman bir mali krizle noktalandığını söylüyordu*” diyor.

Kitap, Yıldızoğlu’nun, 2006 – 2010 döneminde Cumhuriyet Gazetesinde yazdığı krizle ilgili yazıların bir derlemesi. Bir anlamda, hem bu mali kriz patlak vermeden önce kaleme alınmış, bu mali krizi bekleyen, hem de mali kriz başladıktan sonra, gelişmesini yakından izleyen irdemeleri, ilgili verileri ve tartışmaları, eleştirel bir gözle aktaran yazıları içeriyor.

Ergin Hoca, “*bu yazıların amacı, “ben demiştim” demek değil. Aksine, ekonomik ve tarihsel süreçlere belli bir açıdan bakıldığında yaşananların kapitalizmin dinamikleriyle uyumlu ve kolaylıkla anlaşılabilir gelişmeler olduğunu göstermeye çalışıyorum*” ifadeleriyle mütevazı bir biçimde *esas dersini* de vermiş oluyor. Kapitalizmin tarihinin daha yakın dönemlerine ilişkin çalışmalar iyi irdelendiğinde 19. yüzyılın son çeyreğinde başlayan küreselleşme döneminin de bir mali krize yol açtığını, diğer bir deyişle, küreselleşme denen sermayenin serbestçe genişleme döneminin, kendi ağırlığı altında mali bir krizle çöktüğünü saptamak mümkündür.

Kriz, Teori ve Gözlem başlıklı kitap, teorik bölümü takiben beş kısımdan oluşmakta. Bölüm başlıklarının her biri yazıların kaleme alındığı yıllara ait ibareler; 2006, 2007...2010 gibi.

Yıldızoğlu, 2006 yılından başlamak üzere, krizin başlangıç ve gelişme süreçlerini gözlemleyen, irdelleyen günlük, haftalık verilerle ve egemen havanın da etkisiyle kaleme alınmış yazılarını bu özelliklerini kaybetmemeleri için, yeniden basıma hazırlarken, üzerlerinde hiç bir değişiklik, düzeltme yapmamış. Bence iyi de etmiş.

Kitapta yer alan 2006 yılının 21 Ağustos günü yazılmış olan tek yazının başlığı “**Dikkat-Dikkat Geliyor!**”. Bu yazı ile Yıldızoğlu, küresel krizin gelmekte olduğunu açıkça öngörerek tarihe not düşmüş aslında. Yazıda, uluslararası mali sistemde bir çöküntüden söz edilirken gelen kriz için şunlar yazılıyor: “Her mali çöküntüyü bir resesyon hatta bunalımın izlemesi ise, deyim yerindeyse, Allah’ın emri!”(s.66).

Bu yazının devamında yer alan 72 yazıda, küresel krizin yol haritasını, tahribatlarını adım adım izlemek mümkün. Gelin bu tanıtım yazısında yıllara göre yazıların başlıklarından hareketle biz de o izlerin farkında olalım:

2007 yılının 14 yazısı:

İki Büyük Risk ve Piyasalar, ‘Kırılma’Noktasında, Fırtına Geliyor mu?, Dünya Ekonomisinde Riskler Geriliyor’(muş), Dün Dünle Beraber Gitti (I), 10 Yıl Sonra Asya Krizi, Kağıttan Kuleler Sallanırken, Geçiş Sürecinden Birkaç Hafta, Bu Kriz “O Kriz” mi (I) , Bu Kriz “O Kriz” mi? (II), ‘The Economist’ten AI Haberi... Geç de Olsa, 1987 -1997 -2007, Bu Kriz, “O Kriz” ve 2008’e Girerken.

2008’in 25 yazısı:

‘Krizin’ Neresindeyiz? Kriz, ‘Sermaye’ ve İnsan, “De Omnibus Dubitandum Est”, Küreselleşme, Devlet ve Emperyalizm, Kriz Üstüne Uzun Dönemli Bakış, ‘Tarihin Sonundan’ Görüntüler, Uyanmaya Başladılar Ama, Geleceğe Dönüş (I), Geleceğe Dönüş (II), İki Fırtına Birden, Küreselleşirken, Model Tükenir, Dengeler Değişirken, ‘Kürese!’ ve ‘Sistemik’ Krizde Gezintiler, Gelelim Sadede..., Koyun Can Derdinde Kasap Mal Derdinde, Kahramanlar ve Elbiseleri, ‘Bırakınız Yapsınlar, Bırakınız Geçsinler’ Ya Sonra?, Geçen Hafta ‘İlginç’ Bir Şey Oldu: Meğerse İdeolojymiş!, Bir Kriz Daha Var ve Yeni Başlıyor!, Kriz ve İnsan, 1929’dan Bu Yana En Büyük, Ama “O Kriz’ mi?, Kriz ve Fırsat, Tüm Seferler İptal Edildi (2025’te ‘Kaosa’ Doğru), Sosyalizm ve Marx Üzerine İki Not, Avrupa Birliği’nin “Kritik” Krizi, Kriz ve İki “Semptom”

2009’un 25 yazısı:

[k]rizin İkinci Aşaması, K. Marx, T.S. Eliot ve Hüsnü, ‘Bildiklerini Sizlere Söyleselerdi ...’, Bu Sırada Avrupa Birliği’nde...(I), Bu Sırada Avrupa Birliği’nde...(II), 30 Yıl Sonra Uçurumun Kenarında, Yoğunlaşan Diplomasi Trafiği Üzerine,”Büyük Bozulma’ Başlamış, Kriz, Tehlike ve Fırsat, “Dip”te “U” Dönüş, Dün Dünle Beraber Gitti (II), Bir Özgürlük Savaşçısı Olarak Lord Saatchi, GOLDMINE \$ACH\$ (Ya da Bu Krizler Bir Harika!), ‘Fırtınadan’ Sonra

'De-Globalization', Uygarlığın Çıkılmaz Sokağından Görüntüler (I), Uygarlığın Çıkılmaz Sokağından Görüntüler (II), Krizden Sınıf Manzaraları, 'Serbest Piyasa'dan Sonra, 1929–2009, Yeniden Bir 'Deja Vu', 'Tarihin Sonu' – 'Çin Modeli', Obama'nın Asya Gezisi, 'Sabahları Napalm Kokusuna Bayılıyorum', Bir 'Kötülük Merkezi' Olarak Dubai, Yunanistan: Kriz Yeni Bir Aşamaya mı Giriyor?².

2010'un 8 yazısı:

'Quo Vadis' Avrupa, 'Avrupa Birliği' & 'Şok Doktrini', Avrupa Birliği'nde 'Kriz' ve 'Komplo' (I), Avrupa Birliği'nde 'Kriz' ve 'Komplo' (II), Avrupa Yeniden Çizim Masasında, Yeni Bir Paradigma mı?, Cecile Rhodes Pekin'de (I), Cecile Rhodes Pekin'de (II)

342 sayfalık bu kitapta, günümüzde dünya halklarının en yakıcı sorunu olan iktisadi krizi, kapitalizmden başka bir toplumsal yaşam biçimi kurulabileceğine, açlığın, yoksulluğun, “asalak” devletin aşılabileceğine olan inancı taptaze olan Ergin Yıldızoğlu'nun kaleminden okuyacak, öğrenecek ve yaşananları farklı bir pencereden göreceksiniz.

Umalım ki, ülkemizin “yaşayarak öğrenmeyi” düstur etmiş iktisat politikaları yapımcıları da bu kitaba en azından bir göz atar!..

2 2009'da Yunanistan ile ilgili olarak kaleme alınan bu yazıda da 2011'de bahse konu ülkenin başına gelenlerin erken sinyallerini görmek mümkün.